

REGIONAALSED ERINEVUSED EESTI SOTSIAALMAJANDUSLIKUS ARENKUS*

Anneli Kaasa
Tartu Ülikool

Sissejuhatus

Euroopa Liidu ühise majanduspoliitika üks eesmärke on majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse tugevdamine ning eri regioonide arengutaseme ühtlustamine. Sealjuures on riikidevaheliste erinevuste vähendamise kõrval olulisel kohal ka riigisisese arengu regionaalne tasakaalustatus, mahajäämuse vähendamine kõige ebasoodsamates piirkondades, kaasa arvatud maapiirkonnad. Nii Euroopa Liiduga liitumise taustal kui ka riigi ühtlase arengu ja elanike rahulolu saavutamise seisukohalt on oluline tagada Eesti erinevate piirkondade ühtlane sotsiaalmajanduslik areng. Sageli peetakse regioonide vahelisi erinevusi uurides eelkõige silmas tulutaset erinevates piirkondades. Siinkohal tuleks aga arvestada asjaoluga, et elanike rahulolu (mis peaks olema ju peamiseks majanduspoliitiliseks eesmärgiks) mõjutavad peale sissetuleku ka paljud muud tegurid, nagu näiteks ümbritsev keskkond, võimalused omandada haridus ja leida tööd jne. Kuna elanike poolt on tunnetatav eelkõige nende heaolu, siis on mõttekas objektiivsema hinnangu andmisel regionaalsete erinevuste olemasolu ja suuruse kohta kasutada elanike üldise heaolu võrdlust erinevates piirkondades. Käesoleva artikli eesmärk ongi uurida regionaalseid erinevusi Eestis üldise heaolu osas ning võrrelda neid erinevustega sissetulekutes. Samuti uuritakse, kuidas mõjutavad nii sissetuleku kui ka üldise heaolu tase piirkonna populaarsust elukohana.

Heaolu hindamine

Kui sissetulek on üheselt mõistetav objektiivne näitaja, siis heaolu mõiste jaoks on raske leida ühest definitsiooni. Et heaolu hõlmab endas hulga erinevaid aspekte, siis on heaolu mõõtmine väga keerukas ülesanne. Käesolevas artiklis tuginetakse heaolu hindamisel nii elukvaliteedi kontseptsioonile (lisaks sissetulekule ning rikkusele võetakse arvesse ka tervislik seisund, haridustase, eluruumide olukord, ümbritsev infrastruktuur, looduskeskkond jms) kui ka jätkusuutlikkuse kontseptsioonile, mille all mõistetakse ühiskonna võimet jätkuvalt areneda soovitud suunas (Berger-Schmitt and Noll, 2000).

Heaolu erinevaid aspekte aitab iseloomustada suur hulk erinevaid näitajaid. Seejuures tasub eristada kaht näitajate gruppi — sisendeid ja väljundeid kirjeldavad näitajad. Sisendite alla kuuluvad tingimused, milles inividid tegutsevad; väljundnäitajad kirjeldavad sisendite poolt pakutavate võimaluste kasutamise tulemust. Erinevates riikides tehtavad uurimused erinevad selle poolest, milliseid

---

* Artikkel on valminud ETF grandil 5639 toetusel

näitajad kasutatakse. Käesolevas artiklis on aluseks suures osas Euroopa riikides (Suurbritannia, Prantsusmaa, Itaalia, Hispaania, Portugal jt.) kasutusel olev elutingimustel põhinev lähenemine, kus rõhk on tugevalt asetatud objektiivsete näitajate kasutamisele ning heaolu on jaotatud erinevaid eluvaldkondi kirjeldavateks komponentideks (Berger-Schmitt, 1999). Küsitlustel põhineva statistika kasutamine regionaalsete erinevuste selgitamisel on keeruline, kuna enamasti on küsitluste korral valimite mahud maakondade lõikes usaldusväärsete järelduste tegemiseks liiga väikesed.

Kasutatavad andmed

Käesolevas artiklis kasutatakse Eesti erinevate maakondade elanike heaolu erinevuste hindamiseks Eesti Statistikaameti väljaannetes (Maakonnad... 2001, Eesti... 1997-2001) avaldatud andmeid aastate 1996-2000 ja kõigi 15 maakonna kohta. Näitajate parema kirjeldavuse huvides on lisaks Statistikaameti poolt avaldatud näitajatele arvatud ka mõned n-õ tuletatud näitajad, leides näiteks mingi näitaja väärtuse elanike arvu või pindalaühiku kohta. Kuigi Tallinna, kui suurlinna vaatlemine eraldi üksusena oleks heaolu hindamise seisukohalt põhjendatud, ei ole siinkohal seda tehtud. Põhjuseks on linna ja maa piiride hägustumine (pendelränne jms) ning seetõttu tekkivad probleemid andmete tõlgendamisel (arvatavasti suurendavad näiteks võimalused hariduse omandamiseks Tallinnas ka Harju maakonna elanike heaolu). Rahas mõõdetavad näitajad on korrigeeritud, võttes arvesse vastavate aastate inflatsioonimäärasid (1997.-2000. aastal vastavalt 11,2%, 8,2%, 3,3% ja 4%) (Tarbijahinnaindeksi...). Selle tulemusena on kõik rahas mõõdetavad näitajad viidud n-õ 1996. aasta hindadesse ja on omavahel võrreldavad.

Heaolu algnäitajate grupeerimine

Metoodiliselt on heaolu hindamisele võimalik läheneda mitmeti. Siinkohal on üldise heaolu hinnangu leidmiseks kasutatavad erinevad näitajad esmalt grupeeritud teoreetilistest kaalutlustest lähtudes. Seejärel on loodud gruppide alusel arvatud erinevaid heaolu aspekte kirjeldavad indeksid ning lõpuks ka üldise heaolu indeks. Algnäitajate grupeerimisel on samaaegselt kasutatud mitut eespool kirjeldatud põhimõtet. Grupeerimisel jäid välja näitajad, mille seost heaoluga polnud võimalik üheselt määrata. Näiteks on raske otsustada, kas suurem asustustihedus või suurem varimajanduse osakaal suurendab või vähendab üldist heaolu. Näitajate valikul tuli arvestada ka nende kättesaadavust. Näitajad on grupeeritud viieks suuremaks valdkonnaks: tervis, haridus, elukeskkond, rahaline heaolu ning jätkusuutlikkus. Käesoleva artikli maht ei võimalda tutvustada näitajate grupeerimisel aluseks olnud kaalutlusi. Seepärast on siinkohal toodud vaid kasutatud näitajate loetelu.

Nii tervise kui ka hariduse puhul on eraldatud sisend- ja väljundnäitajad. Tervise sisendnäitajatena on kasutatud vigastuste ja mürgistuste esinemissagedust, samuti spordisaaliga koolide osakaalu, kohalike omavalitsuste kulutusi tervishoiule ning puhkusele ja spordile elaniku kohta. Väljundnäitajateks on suremuse üldkordaja, haigestumus tuberkuloosi ning psüühika- ja käitumishäiretesse. Hariduse puhul on

sisendnäitajateks kohaliku omavalitsuse kulutused haridusele ja teadusele ning kultuurile ja kunstile, kooliarvutite kasutamisevõimalused ning rahvaraamatukogude laenusvõimalused. Väljundnäitajate hulgas on valitud alg- ja põhiharidusega isikute ning kõrgharidusega isikute osakaalud töajast, samuti haridushõive alus- ja põhihariduses. Elukeskkonna puhul on eristatud viis valdkonda: elamistingimused, infrastruktuur, looduskeskkond, sotsiaalne keskkond ning tööturu võimalused. Elamistingimusi kirjeldavad kogu eluruumide pind elaniku kohta ning eraomanduses olevate eluruumide pind elaniku kohta. Infrastruktuuri olukorda kirjeldavad käesolevas analüüsis lasteaiakohtade kättesaadavus, maanteevõrgu tihedus ning telefoniside kättesaadavus. Looduskeskkonna olukorra kohta kättesaadavatest andmetest on valitud hõlpsamini tõlgendatavad: õhu saastatus ning pinnaveekogude reostuskoormus. Sotsiaalset keskkonda iseloomustavateks näitajateks on liiklusõnnetuste sagedus, kuritegevus, kuritegude avastamise tõenäosus, samuti kohaliku omavalitsuse kulutused sotsiaalhooldusele. Tööturuvõimalusi kirjeldavad töötuse määr, hõive määr ja töajast osalemise määr, samuti keskmine teenitav brutopalk. Rahalist heaolu iseloomustavad nii pere liikme keskmine netosissetulek kui ka väljaminek. Jätksuutlikkuse puhul eristatakse ühiskonna ning indiviidi tasandit. Ühiskonna tasandil on arvesse võetud investeeringuid põhivarasse elaniku kohta, omavalitsuse maksutulu osakaalu kogutulust (omavalitsuse iseseisvus), sündide-surmade suhe (piirkonna elujõulisus), samuti tööealiste ning laste ja pensionäride suhe. Indiviidi tasandil jätkusuutlikkuse hindamiseks kasutatakse palga ja siirete osakaalu sissetulekust (indiviidi rahaline sõltumatus), samuti toidu- ja eluasemekulutuste osakaalu väljaminekutest.

Üldise heaolu indeksi leidmine

Indeksite arvutamisel on aluseks varemgi heaolu regionaalsete erinevuste hindamisel edukalt kasutatud meetod (Artis, Suriñach, Royuela, López-Tamayo ja Reyes, 2000; Liu, 1986). Nimelt sõltub indiviidi subjektiivne hinnang oma heaolule pigem sellest, kuidas ta hindab oma heaolu teiste ühiskonnaliikmete heaoluga võrreldes, kui sellest, milline on tema objektiivne seisund (Land, 1983). Vaadeldes mingit algnäitajat on olulised selle erinevused maakonniti, mitte aga näitaja absoluutne väärtus. Seepärast on siinkohal erinevate näitajate võrreldavaks muutmiseks mõõdetud kõiki näitajaid konkreetse näitaja standardhälvetes (hälve keskmisest väärtusest valimis). Standardiseeritud näitaja mingis maakonnas kirjeldab siis antud näitaja suhtelist varieeruvust võrreldes kõigi maakondade keskmisega ning on sobiv just maakondadevaheliste erinevuste suuruse hindamiseks.

Saadud standardiseeritud näitajate summeerimine annab üldisemad näitajad ehk indeksid. Erinevate indeksite leidmisel on standardiseeritud algnäitajad esmalt summeeritud (kõik tulemused on samuti standardiseeritud) alajaotuste kaupa, mis seejärel omakorda on summeeritud viie erineva heaolu aspekti kaupa. Lõpuks on viimaste indeksite summeerimise tulemusena leitud ka üldist heaolu kirjeldav indeks. Kuna pole võimalik öelda, et mõni liidetav algnäitaja või alajaotus on vastava indeksi poolt kirjeldatava nähtuse seisukohalt teistest oluliselt tähtsam, siis on lihtsuse kaalutlustel kõigi indeksite arvutamisel kõik liidetavad võetud arvesse

võrdsete kaaludega. Et kõigi indeksite korral suurem väärtus viitaks suuremale heaolule, on algnäitajate summeerimisel näitajad, mille seos heaoluga on negatiivne, enne summeerimist korrutatud arvuga “-1”. Kuna iga näitaja kirjeldab mingi vaatluse suhtelist erinevust keskmisest, siis summeerimisel erinevused kas kumuleeruvad või hoopis tasakaalustuvad. Seejuures on valimina vaadeldud kõigi maakondade vaatlusi aastatel 1996-2000 (kokku 75 vaatlust). Nii võimaldab arvutatud indeks ühelt poolt võrrelda omavahel erinevaid maakondi, teiselt poolt aga annab ka ettekujutuse heaolu muutumisest ajas — kas olukord on üldiselt ja ka maakonniti paranenud või halvenenud. Arvutuste tegemisel on kasutatud programmi *SPSS 10.0 for Windows*.

Üldise heaolu indeksite võrdlus Eesti maakondades

Saadud üldise heaolu indeksite väärtused maakonniti aastatel 1996-2000 on toodud tabelis 1. Maakonnad on järjestatud 2000. aasta näitaja väärtuse järgi ning sulgudes on lisatud maakondade järjekorranumber vastaval aastal. Meeldetuletuseks: indeksi keskmine väärtus on 0 ning indeks on mõõdetud standardhälvetes.

Tabel 1

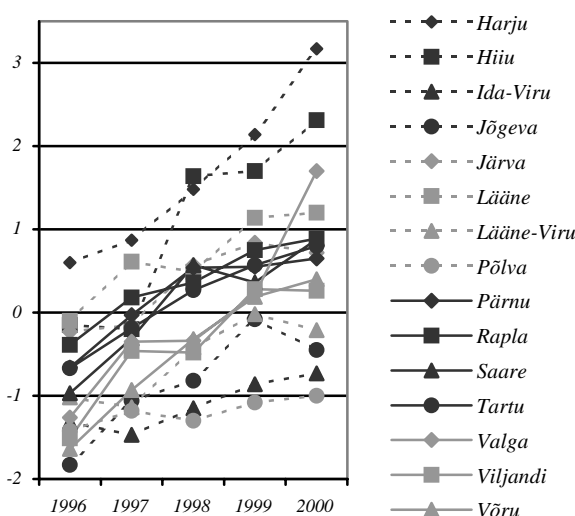
Üldise heaolu indeksid maakondades aastatel 1996-2000

Maakond	1996	1997	1998	1999	2000
Harju	0,60 (1)	0,87 (1)	1,48 (2)	2,14 (1)	3,17 (1)
Hiiu	-0,15 (3)	-0,20 (7)	1,64 (1)	1,70 (2)	2,31 (2)
Valga	-1,26 (10)	-0,35 (9)	-0,34 (10)	0,22 (10)	1,70 (3)
Lääne	-0,10 (2)	0,61 (2)	0,49 (6)	1,14 (3)	1,20 (4)
Rapla	-0,39 (5)	0,18 (3)	0,36 (7)	0,75 (5)	0,89 (5)
Saare	-0,97 (8)	-0,31 (8)	0,57 (4)	0,36 (8)	0,88 (6)
Tartu	-0,67 (7)	-0,19 (6)	0,27 (8)	0,57 (6)	0,80 (7)
Järva	-0,23 (4)	-0,15 (5)	0,57 (3)	0,84 (4)	0,72 (8)
Pärnu	-0,66 (6)	-0,03 (4)	0,54 (5)	0,55 (7)	0,65 (9)
Võru	-1,64 (14)	-0,93 (11)	-0,32 (9)	0,19 (11)	0,40 (10)
Viljandi	-1,51 (13)	-0,46 (10)	-0,48 (12)	0,28 (9)	0,26 (11)
Lääne-Viru	-1,02 (9)	-1,14 (13)	-0,42 (11)	-0,02 (12)	-0,21 (12)
Jõgeva	-1,83 (15)	-1,06 (12)	-0,82 (13)	-0,08 (13)	-0,45 (13)
Ida-Viru	-1,32 (11)	-1,47 (15)	-1,15 (14)	-0,86 (14)	-0,73 (14)
Põlva	-1,42 (12)	-1,18 (14)	-1,30 (15)	-1,08 (15)	-1,00 (15)

Suhteliselt suurem heaolu on kogu perioodi vältel olnud Harju, Hiiu ja Lääne maakonnas. Üldise heaolu indeks on neljal aastal suurima väärtusega Harju maakonnas. Seega on pealinna ja selle lähiümbruse elanike heaolu stabiilselt keskmisest oluliselt kõrgem. Samas on aga keskmisest oluliselt suurem heaolu ka näiteks Hiiu (välja arvatud vahepealne suhteline langus 1997. aastal) ja Lääne maakonnas. Tähelepanuväärne on Valga maakonna suhtelise positsiooni oluline paranemine: kui kuni 1999. aastani oli Valga maakonna elanike heaolu keskmisest madalam (Valga maakond asus üldise heaolu indeksi alusel 15 maakonna hulgas

alles 9.-10. positsioonil), siis 2000. aastal on Valga maakonna heaolutase võrreldav Lääne või Hiiu maakonna omaga. Keskmisest oluliselt madalama heaoluga maakondade hulgas on suhteline heaolu tase võrreldes teiste maakondadega vaadeldava perioodi jooksul alanenud Ida-Viru, Põlva ja Lääne-Viru maakonnas. Keskmisele tasemele pisut lähemale on jõudnud Võru, Viljandi ja Jõgeva maakonna näitajad.

Vaadeldes tabelis 1 toodud indeksite muutumist ajas, võib kõigis maakondades märgata üldise heaolu kasvutendentsi vaadeldava perioodi jooksul. Seda illustreerib ka joonis 1. Tähelepanuväärne on aga, et üldise heaolu indeksi väärtuse erinevus maakonniti on vaadeldavate aastate jooksul suurenenud — erinevatele maakondadele vastavad jooned joonisel 1 hajuvad. Kui 1996. aastal oli vahe parimas ja halvimas olukorras oleva maakonna vahel 2,43 (0,60 Harju ja -1,83 Jõgeva maakonnas), siis 2000. aastal oli vahe juba 4,17 (3,17 Harju ja -1,00 Põlva maakonnas). Seega võib järeldada, et sotsiaalmajandusliku arengu ja heaolu tasemete erinevused Eesti maakondades on perioodil 1996-2000 oluliselt suurenenud.

Joonis 1. Üldise heaolu indeksite muutumine ajas erinevates maakondades

Keskmise sissetuleku võrdlus Eesti maakondades

Et näha, milliseid tulemusi annab maakondade võrdlus sissetuleku alusel, on tabelis 2 võrdluseks toodud standardiseeritud keskmine netosissetulek pereliikme kohta maakonniti aastatel 1996-2000 (ka siin on kasutatud andmeid 1996. aasta hindades). Tabelist võib näha, et vaadeldes vaid üht aspekti elanike heaolust — sissetulekut — on maakondade suhtelised positsioonid võrreldes Eesti keskmisega mõnevõrra

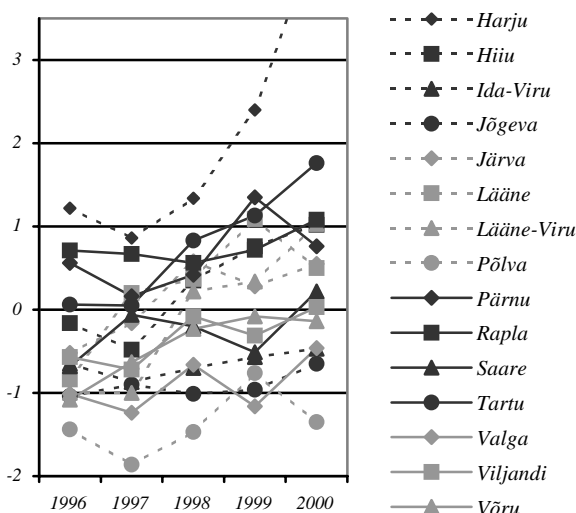
erinevad. Harju maakond on ka sissetulekut arvestades parimal positsioonil kogu perioodi vältel. Kui üldist heaolu arvestades järgnesid kohe Hiiu ja Lääne maakond, siis keskmise sissetuleku poolest on need tunduvalt halvemas olukorras. Samas aga järgnevad sissetuleku poolest Harju maakonnale Tartu ja Rapla maakond, kus üldine heaolu on Eesti keskmisel tasemel, ning Lääne-Viru maakond, mis jäi üldise heaolu poolest Eesti keskmisest kehvemale positsioonile. Põlva, Jõgeva, Ida-Viru ja Võru maakonnad on mõlemas võrdluses Eesti keskmisest oluliselt kehvas olukorras. Samas aga Valga maakonnas on sissetulek küll keskmisest madalam, kuid üldine heaolu on 2000. aastal tõusnud keskmisest kõrgemale. Seega võib oletada, et alati ei pruugi sissetuleku näitajad olla kõige paremad elanike rahulolu kirjeldamisel.

Tabel 2

Standardiseeritud netosissetulek maakondades aastatel 1996-2000

Maakond	1996	1997	1998	1999	2000
Harju	1,22 (1)	0,86 (1)	1,34 (1)	2,40 (1)	4,50 (1)
Tartu	0,06 (4)	0,05 (5)	0,83 (2)	1,13 (3)	1,76 (2)
Rapla	0,71 (2)	0,67 (2)	0,56 (4)	0,72 (6)	1,08 (3)
Lääne-Viru	-1,00 (11)	-1,00 (13)	0,22 (8)	0,34 (7)	1,03 (4)
Hiiu	-0,16 (5)	-0,48 (8)	0,35 (7)	0,76 (5)	1,02 (5)
Pärnu	0,56 (3)	0,16 (4)	0,42 (5)	1,35 (2)	0,76 (6)
Järva	-0,52 (6)	-0,16 (7)	0,58 (3)	0,28 (8)	0,55 (7)
Lääne	-0,84 (10)	0,20 (3)	0,37 (6)	1,09 (4)	0,50 (8)
Saare	-0,68 (9)	-0,06 (6)	-0,20 (10)	-0,51 (11)	0,22 (9)
Viljandi	-0,57 (7)	-0,72 (10)	-0,08 (9)	-0,31 (10)	0,03 (10)
Võru	-1,08 (14)	-0,63 (9)	-0,23 (11)	-0,08 (9)	-0,14 (11)
Valga	-1,01 (12)	-1,24 (14)	-0,66 (12)	-1,16 (15)	-0,46 (12)
Ida-Viru	-0,65 (8)	-0,87 (11)	-0,70 (13)	-0,57 (12)	-0,47 (13)
Jõgeva	-1,04 (13)	-0,90 (12)	-1,01 (14)	-0,96 (14)	-0,65 (14)
Põlva	-1,44 (15)	-1,86 (15)	-1,47 (15)	-0,76 (13)	-1,35 (15)

Vaadeldes standardiseeritud sissetuleku muutumist ajas võib samuti märgata kasvutendentsi vaadeldava perioodi jooksul. Ka on sissetulekute erinevused maakonniti vaadeldavate aastate jooksul suurenenud. Seda illustreerib ka joonis 2. Kui 1996. aastal oli vahe parimas (Harju) ja halvimas (Põlva) olukorras oleva maakonna vahel 2,66 (1,22 ja -1,44), siis 2000. aastal oli vahe juba 5,85 (4,50 ja -1,35). Et mõlemal juhul on tegu standardiseeritud näitajatega, siis tasub meenutada, et üldise heaolu indeksi puhul olid erinevused parimas ja halvimas olukorras maakondade vahel vastavalt 2,43 ja 4,17. Seega annab sissetulekute võrdlus maakonniti suurema erinevuse kui üldise heaolu võrdlus, samuti on sissetulekute erinevused suurenenud rohkem, kui üldise heaolu erinevused.

Joonis 2. Standardiseeritud netosissetuleku muutumine ajas erinevates maakondades

Üldise heaolu ja sissetulekute seos siserändega

Nii üldise heaolu indeksid kui ka keskmine netosissetulek kirjeldavad elanike heaolu objektiivsete näitajate alusel. Seepärast võivad tulemused erineda elanike subjektiivsest hinnangust. Et viimase kohta pole andmeid võimalik saada, on ainus võimalus kasutada andmeid maakondadevahelise rände kohta. On loogiline oletada, et madalama heaolutasemega maakondade elanikest mingi osa liigub maakondadesse, kus heaolutase on kõrgem. Järgnevalt on kasutatud regressioonanalüüsi selgitamaks, kas siseränne on seotud sissetuleku ja üldise heaolu tasemega erinevates maakondades. Sõltuva muutujana on kasutatud vastava maakonna rändeiivet selle maakonna 1000 elaniku kohta — see näitab, kui palju suhteliselt on suurenenud või vähenenud vastava maakonna elanikkond. Võib oletada, et elanike otsused elukoha muutmiseks tehakse teatud ajalise nihkega reaktsioonina heaolule eelmisel perioodil. Üldise heaolu indeksi mõju siserändele samal aastal osutus tõepoolest ebaoluliseks. Seepärast on analüüsitud eelmise perioodi üldise heaolu indeksi mõju suhtelisele siserändeiibe. Kahjuks ei olnud võimalik saada andmeid siserände kohta 2000. aastal. Seega vähenes kokkuvõttesanalüüsitava vaatluste arv 45-le. Analüüsi tulemusena on saadud järgmine regressioonimudel, mis on usaldatav 94,5%-se tõenäosusega:

$$SRI = 0,925\dot{U}HI_{-1}$$

SRI tähistab suhtelist siserändeiivet ning $\dot{U}HI_{-1}$ üldise heaolu indeksi eelmisel aastal. Seega kõrgema üldise heaolu indeksi väärtusega kaasneb kõrgem siserändeiive järgmisel aastal (maakonna elanike arv suureneb või vähemalt väheneb

väiksemal määral). Mudel kirjeldab 8,2% suhtelise siserändeiiibe varieeruvusest (tegu on varieeruvusega nullist, seega pole see determinatsioonikordaja võrreldav vabaliiget sisaldavate mudelite vastavate näitajatega).

Võrdluseks on sama valimit kasutades viidud läbi regressioonianalüüs selgitamaks suhtelise siserändeiiibe ja eelmise perioodi netosissetuleku seoseid maakonniti. Et mudelid oleks paremini võrreldavad, on sõltumatu muutujana kasutatud standardiseeritud netosissetulekut (*SNS*). Saadud on 99,9%-se tõenäosusega usaldatav mudel:

$$SRI = 1,691SNS_{-1}.$$

Seega ka kõrgema keskmise netosissetulekuga kaasneb kõrgem siserändeiiibe järgmisel aastal. Seejuures kirjeldab viimane mudel mõnevõrra suurema osa (21,6%) siserändeiiibe varieeruvusest. Niisiis on nii maakonna keskmine sissetulek kui ka üldine heaolu tase päripidiselt seotud maakonna siserändeiiibega. Kuigi sissetulekul tundub olevat üldisest heaolutasemest suurem mõju elukoha valikul, on ka üldisel heaolul oluline roll. Võib oletada, et tulutaseme tõustes hakkab sissetuleku roll kahanema ning määravaks saab üldise heaolu tase, mis hõlmab peale rahalise heaolu ka elukeskkonda ja maakonna arenguperspektiive.

Kokkuvõte

Elanike rahulolu erinevates maakondades mõjutab peale sissetuleku ka üldise heaolu tase. Erinevalt sissetulekust on üldine heaolu erinevaid aspekte hõlmav ja raskesti mõõdetav nähtus. Käesolevas artiklis on heaolu hindamisel kasutatud ainult objektiivselt mõõdetavaid näitajaid. Eesti maakondade heaolutasemete võrdlemiseks on leitud üldise heaolu indeks summeerides erinevaid heaolu aspekte (tervis, haridus, elukeskkond, rahaline heaolu ning jätkusuutlikkus) kirjeldavaid standardiseeritud näitajaid. Saadud standardhälvetes mõõdetava indeksi väärtused näitavad, et kuigi aastatel 1996-2000 on üldise heaolu tase kõigis maakondades tõusnud, on oluliselt suurenenud ka heaolu erinevus maakonniti. Sama tulemuse annab ka sissetulekutasemete võrdlus maakonniti samas ajavahemikus. Samas on aga osa maakondade suhtelised positsioonid võrreldes keskmisega erineva kriteeriumi alusel võrreldes erinevad: kui näiteks üldise heaolu poolest on Hiiu ja Lääne maakonnad keskmisest oluliselt paremas seisus, siis keskmise sissetuleku alusel seda väita ei saa. Samas on suhteliselt kõrge sissetulekuga Tartu, Rapla ja Lääne-Viru maakonnas üldise heaolu tase keskmine või isegi madalam. Et standardiseeritud keskmise sissetuleku võrdlusele ilmnevad suuremad maakondade vahelised erinevused kui üldise heaolu võrdluse korral, siis ilmselt kompenseerivad muud heaolu aspektid mõnevõrra erinevusi sissetulekutes. Nii sissetulekul kui ka üldise heaolu tasemel on oluline roll siserände mõjurina: mõlemad suurendavad maakonna populaarsust elukohana. Seega tuleks regionaalpoliitika kujundamisel tulutasemete ühtlustamise eesmärgi kõrval kindlasti arvesse võtta ka üldise heaolu taset ja selle erinevusi, eriti arvestades asjaolu, et absoluutse tulutaseme tõustes üldise heaolu roll elanike rahulolu määramisel arvatavasti suureneb.

Kasutatud kirjandus

1. **Artís, M., Suriñach, J., Royuela, V., López-Tamayo, J. Reyes, M.** Measuring Quality of Life in Small Areas: An Application to the Province of Barcelona – The 40th Congress of the European Regional Science Association, 2000, [<http://www.fbg.ub.es/40ersa/docs/ERSA2000/pdf-ersa/papers.pdf>] 17/05/2002
2. **Berger-Schmitt, R.** Social Cohesion as an Aspect of the Quality of Societies: Concept and Measurement. – EuReporting Working Paper No. 14, 2000.
3. **Berger-Schmitt, R., Noll, H.-H.** Conceptual Framework and Structure of a European System of Social Indicators. – EuReporting Working Paper No. 9, 2000.
4. Eesti piirkondlik Statistika 1996, 1997, 1998, 1999, 2000. Eesti Statistikaamet, 1997-2001.
5. **Land, K. C.** Social Indicators. – Annual Review of Sociology, No. 9, 1983, pp. 1-26.
6. **Liu, B.** Variations in Social Quality if Life Indicators in Medium Metropolitan Areas. – American Journal of Economics and Sociology, No. 45(1), 1986, pp. 93-99, viidatud: **Artís, M., Suriñach, J., Royuela, V., López-Tamayo, J., Reyes, M.** Measuring Quality of Life in Small Areas: An Application to the Province of Barcelona – The 40th Congress of the European Regional Science Association. [<http://www.fbg.ub.es/40ersa/docs/ERSA2000/pdf-ersa/papers.pdf>], 17/05/2002 vahendusel.
7. Maakonnad arvudes 1996-2000. Statistikaamet, 2001.
8. Tarbijahinnaindeksi muutus võrreldes eelmise aastaga. Eesti Statistikaamet. [<http://gatekeeper.stat.ee:8000/px-web.2001/Dialog/Saveshow.asp>], 31/05/2002

Summary

REGIONAL DISPARITIES IN SOCIOECONOMIC DEVELOPMENT OF ESTONIA

Anneli Kaasa
University of Tartu

One aim of EU-s policy is to strengthen the economic and social cohesion and reduce disparities between the levels of development of the various regions. The level of satisfaction of population depends beside income level also on the level of the general welfare, which includes many different aspects. In this article only objectively measurable indicators are used for evaluating welfare. The levels of welfare in different counties of Estonia are compared with the help of index of general welfare, which is calculated by summarizing standardized indicators of different aspects of welfare: health, education, conditions of life, financial welfare and sustainability. The values of this standardized index show, that although the level of general welfare has risen, the differences between the counties have also

increased. The comparison of average net income gives the same result. Remarkable is that the relative positions of counties are somewhat different in these two comparisons. In Hiiu and Lääne counties the level of general welfare is relatively high, but the net income remains on average level of Estonia. At the same time in counties with relatively high income level (Tartu, Rapla and Lääne-Viru) the general welfare stays on or even below the average level of Estonia. The regional disparities in average net income are bigger than the disparities in general welfare. Hence the other aspects of welfare probably compensate some differences in income level. The income level and the level of general welfare both have an important impact on net internal migration: they both increase the popularity of a county as a living place. Thus, by forming regional policy beside the aim of reducing income disparities should also the level of general welfare be taken into account, considering that with rise of absolute income level the role of general welfare in forming satisfaction of population probably increases.